

Katsaus

numero 6 1962

Arvo Salo:

Nuorison villitseminen kuuluu kulttuuripolitiikan keskeisiin tehtäviin

A.-V. Perheentupa:

Sääty-yhteiskunnan palkkaratkaisu Suomessa 1962

Pertti Hemánus:

Tilanne ja Luotain

Lauri Rauhala:

C. G. Jungin uskontopsykologiaa

Ruth Alvsen:

Astrologit kenraalien takana

Kirjallisuuskatsaus:

Schreck / Konttinen / Meri /
Rahikainen / Lauttamus /
Lehtonen

KULTTUURI-POLITIikka-TALOUS

KATSAUS

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuositilaus 6 nmk (600 vmk).

Katsaus voidaan tilata käyttämällä Kustannusoy Tähystäjän postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy kuudesti vuodessa.

Kuudes vuosikerta.

Jokainen kirjoittaja vastaa itse kirjoituksensa sisällöstä.

NUORISON VILLITSEMINEN KUULUU KULTTUURI- POLITIIKAN KESKEISIIN TEHTÄVIIN

Arvo Salo

Olin Turussa puhumassa ylioppilaille nuorison villitsemisen tarpeellisuudesta; tarkoitukseni oli saada nuoriso heti paikalla villiintymään, mutta se poistui ikkunoita rikkomatta; seurasin sen menoa Tuomiokirkon kohdalle asti, mutta kun se vielä silloinkaan ei ruvennut irrottaamaan mukulakiviä kadusta ja kivittämään kirkkoa, niin päättelin, että se varmaankin oli ottanut minun villiintymiskehotukseni varteen ajatuksellisella tasolla, mikäli oli mitään ottanut varteen.

Minä kehotin nuorisoa villiintymään sillä tavalla, että se ryhtyisi epäilemään johdonmukaisesti kaikkia luutuneita totuuksia, lakkaisi uskomasta joulupukkiin ja lakkaisi tonttuilemasta, rientäisi aina sinne missä kapinalippu kohoaa, muodostaisi yleismaailmallisen opposition ja

uudistaisi maailman. Tällainen villiintyminen on kenties hieman toista kuin se, jota Edwin Linkomies ja Ville Maara tarkoittavat varoitellussaan nuorison villiintymisestä, he kun kaikesta päättäen pelkäävät ensi sijassa nuorisorikollisuutta, pärinäpoikaisuutta ja piukkapöksyisyyttä (yhdistäen jo sitenkin toisiinsa kuulumattomia asioita); mutta nimenomaan sanaa villiintyminen on kuitenkin käytettävä, koska villiintymisen pelkääjät aivan ilmeisesti näkevät jonkin salaperäisen yhteyden vallitsevan esim. uuden musiikin ja nuorisorikollisuuden välillä; ikään kuin ei vähintäänkinvastaavaa olisi väitettävissä perinteellisestä musiikista ja aikuisrikollisuudesta. Luulen, että pelkääjät yleensä vain pelkäävät, ja erityisesti he pelkäävät nuorison liikehtimistä, liikehtiipä tämä sitten moottoripyörien päällä tai kapinalippujen alla.

Uudistumiskyky on kuitenkin jokaiselle yhteisölle elinehto, siksi nuorison on liikehtiminen, ja siksi nuorison villitseminen on mitä tärkeintä kulttuuripolitiikkaa. Yhteisö, joka ei uudistu, menettää elinvoimansa: hyytyy, puuttuu, luutuu, hautautuu. Jäykistyneitä yhteisöjä on olemassa: mehiläiset, meitä vanhempi laji, on historiansa varhaisessa vaiheessa luonut huomattavan rakennustaidollisen ja mesimatemaattisen kulttuurin, mutta jäykistynyt sitten orjayhteiskunnaksi, jossa mitään ei tapahdu, kun kukaan ei kapinoi (kukapa kapinoisi hengetönä tai sukupuoletonna?); se yhteisö, joka sääti dogmin «sianlihaa älä syö», oli viisas, sikäli kuin niissä oloissa ei ollut muuta mahdollisuutta välttyä trikiineltä, mutta voi kuinka monilta musulmaanipolville se riisti mehevän, trikiinittömän porsaampaistin nautinnon, kun uudistajia, kapinoitsijoita ei ilmaantunut. Ns. länsimainen kulttuuri on tällä hetkellä suuressa sekä hyytymisen että hautautumisen vaarassa, ellei se uudistu; ja kun länsimaista kulttuuria samanaikaisesti voidaan sanoa ihmiskunnaksi, on kapinallisten todella muodostettava yleismaailmallinen oppositio.

Paljo puhe «nuorista vihaisista» on suurelta osalta puppupuhetta. Se englantilainen kirjailijaryhmä, jonka yhteydessä nimitys tuli tunnetuksi, ei käsittääkseen ole saanut kovin suuria aikaan; ryhmän merkittävin kirjailija lienee Angus Wilson, joka julkaistessaan «Anglosaxon Attitudes» oli jo 40; mutta keksittiinhän ainakin tuo nimitys, kun kriitikot keksivät. Se singahti sitten nopeasti siivilleen ja on jo ammoin irronnut lähtökohdastaan ja antautunut jos minkälaiseen käyttöön. Sitä voidaan käyttää nykyään tietystä yleisluontoisessa merkityksessä: osoittamaan älyllisyyden läpimurtoa ihmisessä, «heräämistä» — heräämistä vihaan, kapinaan, viisauteen, valppauteen, intellektuaalisuuteen. Tällaisena se on eräänlainen toinen puberteetti, joka eroaa varsinaisesta puberteetista lähinnä siinä, että se tapahtuu hiukan myöhemmin, ja siinä että sitä ei kaikille satu.

Murrosikä on vaikea ikä sen takia, että ihmiselle silloin tapahtuu sama mikä kissanpojalle sattuu jo aivan pienenä: silmät avautuvat. Ja mitä ne näkevät: ne näkevät sen valheen paljouden, jonka aikuiset siihen asti ovat monilla «karta lapsi valhetta»-silmänkääntötempuillaan onnistuneet salaamaan. Murrosiän vaikeudet ovat sopeutumisvaikeuksia, ja murrosiästä selviytyminen merkitsee sopeutumista valheen maailmaan: nuori ihminen, äskeinen lapsi, oppii hyväksymään valheen, ope-roimaan sillä, suunnistamaan valheen metsässä, sanalla sanoen muuttuu aikuiseksi.

Toiseen murrokseen eli sanokaamme myöhäisempään herännäisyyteen ei liity erityisiä fyysillisiä muutoksia, paitsi niiden kohdalla, jotka samanaikaisesti ryhtyvät juomaan olutta iltaisin. Mutta silmien avau-

tuminen on sitäkin suurempi: silloin vasta ihminen oikein näkee, miten tavattoman suuri se valheiden määrä lopulta on; havaitsee sen niin suureksi, että siihen ei voi sopeutua; ryhtyy taisteluun sitä vastaan. Kaiken kaikkiaan: myöhäisempi herännäisyys on heräämistä epäilyyn, tottelemattomuuteen, napinaan, kapinaan, epäuskoon, ajoittaiseen epätoivoon ja muihin suuriin synteihin ja paheisiin.

Varsinainen valhe joka paljastuu on yksi kulttuurimme keskeisiä ominaisuuksia, nimittäin kaksoismoraali. Elämme aikaa ennen kielto-lain kumoamista. On yksi systeemi, johon ihmiset kasvatetaan, ja toinen, jossa he joutuvat elämään. On yksi kirjoitettu, toinen sovellettuna. On väite, että on olemassa yksi ehdoton ja lopullinen totuus, joka vain on löydettävä; ja kuitenkin on olemassa monia rinnakkaisia totuuksia, joista kaikkia ei voi edes löytää.

En tässä usko esittäväni walitusta nykyisten aikain ylitze, sillä en valittele uudistajien, vaan uudistusten vastustajien tähden. Uudistajia on, heissä on voimaa; paha vain että melkein kaikkialla ovat kukkulaherrat valmiina iskemään heitä isollamoukarilla päähän. Uudistumiseen olisi mahdollisuuksia, jos kukkulaherrat — joulupukit ja heidän tonttunsa — lyötäisiin. Sitä tehtävää suorittamaan nuorisoo on villittävä.

Kaikki ovat selvillä siitä, että tarpeeksi voimakas ydinräjähdyys voi tuhota kaiken inhimillisen; silti meidän joulupukkimme ja tonttumme pitävät kaikkea toimintaa ydinaseiden vastustamiseksi ja rauhan säilymisen mahdollisuuksien lisäämiseksi naurettavana ja lapsellisena puuhailuna. Harvemmat tietävät, että vähintään yhtä kohtalokkaaksi kuin ydinräjähdyys voi muodostua väestönräjähdyys: ihminen itse voi tuhota kaiken inhimillisen. Nuorisoo, joka näistä asioista haluaa muistuttaa aikalaisiaan, saatetaan sanoa villiintyneeksi; sanottakoon vain, ja villittäköön nekin, jotka eivät vielä ole villiintyneet, jos heillä vain on siihen sielulliset edellytykset.

Yleisesti: ihminen on lisännyt tietojaa, taitojaan ja sukuaan kiitettävällä tavalla, mutta unohtanut pitää huolta henkisestä kypsyystään. Mikä on se ala jolla kypsymättömyys pahiten tulee esiin: politiikka, ts. inhimillisen kanssakäymisen pelisäännöt kanssakäymisen eri asteilla ja tasoilla. Kanssakäymisen todelliset säännöt ovat useissa tapauksissa peräisin suoraan viidakosta. Se että suurin osa ihmisistä muodollisesti kasvatetaan toisenlaista maailmaa varten ei muuta asiaa: se juuri tekee heistä vastustuskyvyttömiä uhreja, kaksoismoraalin vaihtorahoja. Sellaisia suuria ongelmia kuin ydinsodan estämistä ja väestönkasvun kes-tämistä ei pystytty hoitamaan, ellei poliittisen sivistyksen tasoa huomattavasti nosteta sekä hallitsevien että hallittavien osalta. Molemmat tarvitsevat tietoa maailmasta ja ihmisistä ja luottamusta toisiin ihmisiin, kykyä ja vastustuskykyä, rinnakkaisten totuuksien tietämistä ja vastak-kaisten oikeuksien sietämistä.

Se mikä siis lopulta pahimmin ja varsinaisimmin on jäljessä on kas-vatus; mutta kun siitä huomauttaa, niin tonttumme ja joulupukkimme astuvat esiin rintamassa pertuskat ojossa ja sanovat, että kyllä yksi-tisoppikoulu on tehnyt niin paljon hyvää, että koululaitosta on kehi-tettävä vain vanhalta pohjalta ja sisältä päin. Hyvin vähän tiedetään ihmisestä ja varsinkin siitä miten häntä olisi kasvatettava, jotta hänen persoonallisuutensa muovautumiseen voitaisiin sillä tavalla vaikuttaa että hän kasvaisi elämään nykyisessä maailmassa eikä viidakossa; se vähä mikä tiedetään on kokeilematta ja soveltamatta käytäntöön; ellei

sitten ole tehty niin, että sitäkin käytetään häntä vastaan, vanhojen menetelmien jatkona, niin että hänestä yhä varmemmin kasvaisi vanhan maailman vartija tai orja. Niin hän sitten pelkää ja rakastaa kiivasta Jumalaa, hellii vihantunteita (paitsi ns. nuoren vihan) itsessään ja kaiken kaikkiaan seisoo kuin tervaskanto vakaana vanhoillaan.

Eikö ole epäjohtonmukaista puhua samanaikaisesti useiden rinnakkaisten totuuksien puolesta ja kaksoismoraalia vastaan. Eikö se muistuta MRA-laista autoritarismia? Ei: juuri yksiä ja ainoita totuuksia huutava maailma on kaksoismoraalin maailma, eikä se ole totuuden vaan kahden rinnakkaisen valheen järjestelmä. Useiden rinnakkaisten totuuksien järjestelmän soveltaminen kanssakäymiseen (politiikkaan) antaisi ihmiselle tähänastista paremman mahdollisuuden tulla toimeen itsensä ja muiden ihmisten kanssa: mahdollisuuden moraaliin.

Totuuksien rinnakkaisuuden tiesi tarkalleen mm. 1700-luvun vihainen viisas mies William Blake kirjoittaessaan nerokkaan teoksensa «Taivaan ja helvetin avioliitto». Tämän avioliiton tunnustaminen olisi meidän kulttuurillemme mitä tärkein tehtävä. Hyvä ja paha, oikeus ja vääräys ovat naimisissa keskenään, ja kaksoismoraalia on, että se salataan.

«Milton kirjoitti väkinäisesti Enkeleistä ja Jumalasta ja vapaasti Perkeleestä ja Helvetistä, koska oli tosi Runoilija ja tietämättään Perkeleen puolella», Blake sanoo. Minä olen niin epätosi runoilija, että olen lähes tietoisesti Perkeleen puolella, ainakin siihen asti, kunnes hänen avioliittonsa tunnustetaan ja meidät, jotka olemme mm. Hänen lapsiaan, vapautetaan äpäränä olemisen taakasta; mutta olen ajatellut tätä Miltonin lausetta miettiessäni, miksi valhe papin suussa tuntuu pahemmalta kuin muualla. En kai vain ole tietämättäni pappien puolella? Viime aikoina on pappien valehtelu, sitä mukaa kuin joukkoon on tullut muitakin kuin valehtelijoita, menettänyt kyllä kiinnostavuuttaan. Uusi Suomi ja Kansan Uutiset valehtelevat joka aamu; en kai vain ole tietämättäni Uuden Suomen puolella, kun minua ikään kuin enemmän kiusaavat nuo Uuden Suomen valheet ja Kansan Utisten valehtelu tuntuu luonnolliselta, odotetulta, avoimesti tunnustettuihin periaatteisiin kuuluvalta? Mitä tietoisemmin olen siirtynyt lähemmäs Kansan Uutisia, sitä pahemmilta ovat sen valheet alkaneet tuntua ja sitä mitättömämmiltä Uuden Suomen.

Miksi sitten nuoriso on nimenomaan villittävä, jotta se ottaisi asiakseen kuroa kuilut umpeen, kohottaa ihmisen kypsyyden hänen taitojensa ja lukumääränsä tasolle, politiikan hänen tekniikkansa ja matemaatiikkansa tasolle? Eikö järkipuhe riitä?

Jos järkipuhe riittäisi, jos tieto riittäisi, niin totisesti jo olisi joulepukit syösty maahan, naamarit riisuttu ja tontut pantu kouluun. Mutta ihmiskunnan vika onkin siinä, että se on unohtanut tunteet, tunnekasvatuksen. Ihminen koettaa käyttää 1900-luvun tietoja viidakon tai 1800-luvun tunteiden varassa: eihän siitä mitään tule.

David Hume kirjoitti jo varhain, että «järki on, ja sen tulee olla, vain intohimojen orja». Aikalaisemme Bertrand Russell jatkaa tästä: «Nykyiseen vaaralliseen tilanteeseen maailma on joutunut siksi, että järki on otaksunut intohimot muuttumattomiksi.» Todettuaan, että Jobin kirjassa Miltonin Messiasta kutsutaan Saatanaksi, jatkaa Blake, että «tämän kertomuksen on omaksunut kumpikin osapuoli»: «Järjestä

Jatkuu takasivulle.

a-v. perheentupa SÄÄTY- YHTEISKUNNAN PALKKA- RATKAISU SUOMESSA 1962

Vielä ei ole selkeytynyt, millaisiksi työmarkkinaosapuolten neuvottelut työehtosopimuksista muodostuvat. Olisi erittäin yllättävää, jos ratkaisu löytyisi helposti: vaatimusten ja tarjousten erot ovat epäilemättä suuria.

Vankkoja perusteluja kannanotoille kykenee kumpikin puoli kokoaan. Työnantajat tulevat vetoamaan siihen, että työntekijäin eläkejärjestelmän voimaansattaminen yhdessä työnantajain lapsilisä- ja kansaneläkemaksujen korottamisen kanssa on jo niellyt suuren osan siitä tuottavuuden kasvun muodostamasta marginaalista, jolla palkkamenoja vaaratta voidaan lisätä. Lisäksi talouselämän suhdannekuva näyttää siltä, ettei uusia marginaaleja ole nopeasti odotettavissa.

Työntekijäpuolen vaatimusten perustan ymmärtää helposti tutustumalla elinkustannusindeksin lukusarjoihin, joihin neuvotteluissa tuskin jätetään vetoamatta. Toistamiseen on julkisuudessa katkerasti todettu, että hintakehitys on mitätöinyt ne palkankorotukset, jotka n.s. runkosopimuksen perusteella saatiin.

Kuvassa on eräs kauneusvirhe, joka saattaa suuresti mutkistaa ja vaikeuttaa tilannetta. Tämän kauneusvirheen loi julkisella sektorilla, ensin valtion virkamiesten kohdalla ja myöhemmin kunnissa toteutettu palkkaratkaisu. Sodanjälkeisessä kehityksessä ratkaisu muodostui ainutlaatuiseksi sikäli, että alempien ja ylempien palkkojen suhteita järkytettiin rajusti suuripalkkaisten hyväksi. Kun korotus ylimmissä palkkaluokissa saattoi prosenteissakin laskien olla kymmenkertainen alimpiin palkkoihin verrattuna ja kun jonkun virkamiehen saama palkankorotus saattoi ylittää jonkun toisen kokonaispalkan määrän, ei voi ihmetellä, että syvää katkeruutta on syntynyt.

Tapahtuneen palkkaratkaisun tueksi esitettiin perusteita, joita sinänsä ei voida kiistää. Asianomaisten ryhmien kannalta ne saattoivat olla hyvinkin oikeutettuja. Mutta täyskäännös pois aikaisemmin sotien jälkeen harjoitetusta sosiaalisesta palkkapolitiikasta pysyy kaikesta huolimatta erittäin arveluttavana yhteiskuntarauhaa järkyttävänä tapahtumana, joka tuskin jää seurauksitta. Jotakin tulevaisuutta

varten olisi ehkä opittavissa, jos nyt pyrittäisiin perusteellisesti selvittämään ratkaisuun johtanut kehityskulku.

Vahvin asema julkisen sektorin palkkakiistassa (aikaisemmin vaatimuksensa läpi ajaneita lääkäreitä lukuun ottamatta) oli epäilemättä teknillisen koulutuksen saaneilla virkamiehillä. Heidän vaatimuksensa lähtivät liikkeelle yksityisellä sektorilla maksettavista huomattavasti korkeammista palkoista. Epäkohta oli niin ilmeinen, että julkisten yhdyskuntien teknilliset virat jäivät yhä useammin täyttämättä. Kysymys on siitä, että yhteiskunnan tarpeisiin katsoen aivan liian harvoille suotu kouluuntumismahdollisuus on synnyttänyt kestäättömän tilanteen. Yksityiset työnantajat ovat pyrkineet tehokkaasti kilpailemaan niukasti tarjolla olevasta työvoimasta ja siksi nostaneet palkkatason varsin ylös. Kaikkein epäterveimmän lisätekijän on tilanteeseen tuonut paisumistaan paisunut keinotteluluontoinen asuntojentuotanto, joka paikoitellen on muuttumassa häikäilemättömäksi saalistamiseksi. Asuntopulasta hyötymään pyrkivät ryhmät eivät tunne estoja kohottaessaan palkkoja avainasemassa olevalle suunnittelu- ja valvontatyövoimalle. Rakennuskeinottelijoita ei sureta se, että väestötaajamien kaavoitustyöt jäävät työvoiman puutteessa pahasti jälkeen, kunhan vanhentuneiden asemakaavojen puitteissa syntyvät slummit ovat tarpeeksi tuottoisia. Tapahtunut palkkaratkaisu ehkä korjasi tilannetta tässä suhteessa jonkin verran, mutta on syytä kysyä, miten pitkään yhteiskunta kykenee olemaan mukana tässä työvoimasta käytävässä huutokaupassa.

Ainoana syynä läpi ajettuihin virkamiesten palkankorotusvaatimuksiin ei ollut kysynnän ja tarjonnan välille muodostunut tasapainottomuus. On varmaan myös totta, että virkamieskunnan suhteellinen elintaso on viime vuosina laskenut. Syitä ei ole etsittävä ruoka-aineiden hinnankehityksestä, sillä korkeammissa tuloryhmissä sillä on vähemmän merkitystä kuin alemmissa. Sen sijaan asumiskustannukset muodostavat oleellisen elintason määrääjän. Virkamieskunnan yhä yleisempänä, ymmärrettävänä pyrkimyksenä on asua hyvin ja väljästi. Nykysuomessa se on kuitenkin muodostunut suunnattoman kalliiksi päämääräksi. Kohtuullinen asumisen taso on suurimmalle osalle työväestöä vielä niin etäinen tavoite, ettei se pääse vaikuttamaan tämän päivän palkkavaatimuksiin. On pakko tyytyä heikkokuntoisiin huoneen ja keittiön 'perheasuntoihin'. Virkamieskunnan kohdalla tilanne on toinen: on saatu tyydyttävä asumistaso, mutta sen säilyttäminen tuntuu kohtuuttoman työläältä. 'Säädynmukainen' asuminen innoittaa vaatimaan sääty-yhteiskunnan palkkaratkaisuja.

Asunnot tuskin ovat varsinaisena puheenaiheena sen enempää virkamiesten kuin työväestön palkoista neuvoteltaessa. Sitä reaalisemman taustatekijän ne kuitenkin muodostavat. Erittäin arveluttavana tältä kannalta täytyy pitää, että yhteiskunnan ohjaava ja valvova ote asuntojentuotantoon jatkuvasti löystyy. Suomi kuuluu niihin Euroopan maihin, joissa yhteiskunta on vähiten tuntenut tarvetta vaikuttaa asunto-ongelmien ratkaisuun. Meillä tuskin tajutaan, miten syvästi yhteiskuntarauha saattaa järkkäyä, kun asumisesta sallitaan muodostua keinottelun kohde.

Palkkaliikkeet heijastavat yhteiskunnan kuumeikäyrän nousuja ja laskuja. Jos vallitsevat epäkohdat, puute ja turvattomuus eivät saa aikaan muuta, ne ovat ainakin aineksia katkeraan palkkataisteluun. Tällä kertaa paine vaikutti epätavallisella alueella, virkamiehistön yläpäässä. Sen vaatimuksia kuultiin ja sille ostettiin kohtuullinen elintaso. Mutta hinta yhteiskuntaan leviävänä katkeruutena on tuskin vähäinen, sillä suurimman osan on pakko tinkiä paljon oikeutetuista alkeellisista vaatimuksista.

Pertti Hemánus

Lehti, myös ns. kulttuurilehti, voidaan perustaa tyydyttämään olemassa olevaa tarvetta tai luomaan uutta tarvetta. Ensiksi mainittu vaihtoehto helpottaa lehden markkinoimista. Markkinoimiseksi kutsun tässä yhteydessä lehden harjoittaman kommunikaation onnistumista ja talouspuolen sivuutan, vaikka lehden julkaisija ei voikaan sitä sivuuttaa.

Kun Jarno Pennanen syksyllä 1961 lähetti maailmalle *Tilanteen* ensimmäisen numeron, hänellä uskoakseni oli siihen henkilökohtainen tarve. Pennanen oli loitonnut siksi kauas yhdenmukaistetusta ääri-vasemmistostamme, että hänen ajatuksillaan ei ollut pääsyä SKDL:n lehdistön sivuille. Ja musta-valko-maalailun tasolla pysyttelevään 'kommunismien vastustamiseen' Pennasella selvästi ei ole halua. Paljonko mahdollisissa lukijoissa oli pennasmaisen tekstin edes piilevää tarvetta, sitä en osaa arvailla.

Joka tapauksessa Tilanne on nyt ilmestynyt runsaan vuoden ja siitä voi tehdä joitakin johtopäätöksiä. Lehden sisältöä en käy referoimaan. Jos näiden kommenttien lukija ei ole tutustunut *Tilanteen* tähänastisiin numeroihin, hänellä on edessään muutama kiintoisa ilta. Sen jälkeen päässä pyörii kysymyksiä.

Kun Tanskan Aksel Larsen jätti kommunistit ja perusti oman puolueensa, hänestä tuli sankari. Tietävästi oikeiston tuntema ilo on laimentunut sitä mukaa kun on nähty, että mies voi olla antikommunisti, demokraatti ja silti ankara sosialisti. Pennanen ja hänen lehtensä ovat osoittaneet saman yhdistelmän meidän oloissamme — vaikka skogilaispuolue onkin olemassa — kiintoisaksi ja antoisaksi. Uskoakseni ovat hyvin syvältä kummunneet ne *Tilanteessa* usein esitetyt valittelut, että sosialismin teorian pohdinta on Suomessa unohdettu. Tilannetta elähdyttää usko eettisesti moitteettoman — muita järjestelmiä eettisemmän — sosialismin mahdollisuuteen. Tilanne ei ole hylännyt historiallisen väistämättömyyden käsitettä, mitä talousjärjestelmän vaihtumiseen tulee. Mutta se ei ole tinkinyt älyllisestä rehellisyydestä, joka panee lehden suhtautumaan kriittisesti sosialismin kaikkiin tähänastisiin sovelluksiin. *Tilanteesta* voi vetää suoran linjan professori Wolfgang Hariichiin, Itä-Saksan «sosialistisen vastarintaliikkeen johtavaan ajattelijaan», joka tänä päivänäkin istuu kotimaansa vankilassa. *Tilanteelle* kiitos, että tiedän jotakin tästä miehestä.

Jarno Pennanen on *Tilanteen* sielu, virkistävimpiä sisä- ja maailmanpoliittisia kommentoijiamme. Pelkkä päätoimittajan oman tekstin painaminen jo tekisi lehden julkaisemisen mielekkääksi. Mutta ilahduttavaa kyllä Pennanen on saanut kootuksi runsaan ja hyvässä mielessä heterogeenisen avustajajoukon. Osa on tullut SKDL:stä, osa politiikan ulkopuoleltakin, joitakuita on totuttu pitämään vapaamielisinä porvareina. Mukana on nähty eräitä Katsauksestakin tuttuja nimiä ja Jyrki Juurmaa on ollut yhdistävänä siltana *Tilanteen* ja Suomalaisen Suomen välillä. On kiintoisaa nähdä, miten Kauko Kare selviytyy vapaamielisyyskokeesta.

Ja sitten kysymykset. Polttavimmat niistä liittyvät *Tilanteen* saamaan vastaanottoon. Selvänä voi pitää, että lehti on oas SKP:n lihassa. Kuitenkaan ei esim. Kansan Uutisia ole pantu tulokasta musertamaan, vaan siitä on tekstissä oltu hiljaa ja maksulliset tilausilmoitukset on lehteen kelpuutettu. Esim. Arvo Turtiainen saa esiintyä kummassakin julkaisussa. En suinkaan väitä, että tämä olisi merkki SKP:n yhtäkkiä heränneestä vapaamielisyydestä, vaan sen täytyy olla taktiikkaa. Mutta

onko taktiikan pohjana vain usko siihen, että vaikenemalla tappaminen on tehokkaampaa kuin haukkumalla nuijuminen? Vai haluaako SKP todella pitää Tilanteen ryhmälle ovet avoimina ja jos haluaa niin vainoksi, että se ei halua menettää intellektualismin panosta? Vai laskeeko se, että intellektuellien mukana menisi liian monta rivimiesäänestäjää? Tilanteen verraten vaatimaton tilaajamäärä ei puhu viimeksi mainitun vaihtoehdon puolesta, mutta SKP tietää nämä asiat sivullista kommentoijaa kovin paljon paremmin.

Sivullisena kuvittelen, että Tilanteen festivaalinumeron kohtalo ei ollut sattuma, ei «toimitsijoiden omavaltaisuutta», kuten muuan kommunistiystäväni sanoi. Numero oli suomen-, englannin- ja venäjänkielinen ja sen sisältämä tervetuliaistoivotus erittäin vilpiton mutta — muttiako olivat esim. vaatimus vapaasta oikeudesta maailman kaikille ihmisille matkustaa ja muuttaa maastaan sekä vihjaus, että eräistä maista lähetetyt festivaalivieraat ovat viranomaisten valitsemia? Oli miten oli, Tilanteen jakaminen festivaalivieraille kiellettiin.

En toivoisi Tilanteen ryhmän irtoavan SKDL:stä. Toivon sen edelleen harrastavan sosialismin teoriaa pohtivaa Faros-seuraa, mutta en toivo sen liukuvan skogilaisiin, jonne eräillä Tilanteen kirjoittajilla on vetoa vaikka se ei lehdestä näy. Toivon Tilanteen pyrkivän vaikuttamaan nimenomaan niiden ihmisten piirissä, jotka ovat tottuneet äänestämään SKDL:ää.

Suurin osa Suomen lehdistöstä on ottanut Tilanteen avosylin vastaan. Tyypillistä, että esim. Aamulehden Jumi on ammentanut lehdestä aineistoa ns. kommunisminvastaiseen kirjoitteluunsa. Siihen tarkoitukseen Tilanteen argumentit kyllä sopivat, ne ovat tehokkaampia kuin esim. UPI:n luvalla sanoen usein lapsellinen teksti. Mutta toivon Jumien joskus kiinnittävän huomiota myös Tilanteen harjoittamaan länsimaisen yhteiskunnan kritiikkiin, koska tämä meidänkään elämänmuotomme ei ole täydellinen.

Minulle varatusta tilasta jää nyt vain pieni osa *Luotaimelle*. Suhde on sikäli perusteltu että Tampereen Korkeakouluyhdistyksen lehti on kiinnostanut minua vähemmän kuin Jarno Pennasen tuote. Luulen että kollektiivi on vähemmän hedelmällinen kulttuurilehden julkaisija kuin kipinän saanut yksityinen henkilö.

Kuitenkin myös Luotain on aloittanut lupaavasti. Koska sen synnyttänyt alkutilannetta ei voi verrata Pennasen Tilanteeseen, myös tulokset ovat yhteismitattomia. Ilman halua tölväistä kumpaakaan osapuolta voi sanoa, että melkoinen osa Luotaimen tekstistä olisi voitu julkaista esim. Suomalaisessa Suomessa. Tämä pätee mm. Luotaimen ahkeraan kirjoittajaan Urpo Harvaan, joka on painava ajattelija, akateeminen sanan hyvässä mielessä. Osa Luotaimen tekstistä taas olisi varmaan kelpaanut esim. Aamulehteen. Kuitenkin sanomalehti tunnetusti alentaa ja aikakauslehti kohottaa sinänsä samanarvoisen tekstin ominaispainoa — jo siksikin kulttuurilehtiä on julkaistava. Jos ja kun Luotain on opettanut edes tuhat tamperelaista lukemaan oman kaupungin kulttuuri-lehteä, se on saanut paljon hyvää aikaan.

Helsingin horisontista katsova voi pitää Luotainta varsin vähän poleemisena. Tamperelaiset ystäväni ovat kuitenkin useasti vakuuttaneet, että kaupungin atmosfääri on seisoivampi kuin Helsingin. Esim. Yrjö Littunen «Suomalainen unelmayhteiskunta» teatterinjohtajasitaatteineen — niiden mukaan teatterin kehityksen este on ns. repivä lehdistö — sekä Antti Eskolan taideostovihjeet — abstrakti ei kuulemma kelpaa Tampereen kaupungille — ovat Tampereella herättäneet pahennusta.

Toivon uutta pahennusta. Toivon että mikään Luotaimeen vaikuttava voima ei kaihda polemiikkia. Olen subjektiivinen.

C. G. JUNGIN USKONTOPSYKOLOGIAA

Kuten muillakin psykologian tutkimusaloilla, vallitsee uskontopsykologiassa erilaisia käsityksiä jo siitä, miten itse tutkittavat ilmiöt olisi ymmärrettävä ja rajoitettava tarkastelun kohteiksi. Esim. käyttäytymispsykologisen näkemyksen mukaan uskontopsykologia on uskonnollisen toiminnan ja tapojen etupäässä tilastollista kuvailua. Melko yleisesti on kuitenkin hyväksytty se edellisestä poikkeava käsitys, että keskeisintä uskonnollisissa ilmiöissä psykologian kannalta on yksilöllinen uskonnollinen elämys, jota tutkimuksen olisi koetettava valaista. Tätä näkemystä edustavat mm. aikakautemme huomattavimpien psykologien joukkoon kuuluvat amerikkalaiset William James ja Gordon Allport sekä saksalainen uskontotieteilijä Rudolf Otto.

Myös C. G. Jungin uskontopsykologiassa elämyksellinen on se perustaso, jolla ilmiöitä kuvataan ja selitetään. Jungin psykologiassa yleensä elämyksellinen ei ole mikään pelkkä aivotapahtuman sivutuote, vaan realiteetti, jonka piirissä voidaan mielekkäästi tutkia sen omia merkitysfunktioita kiinnittämättä samanaikaisesti huomiota hermostollisiin toimintoihin tai sekundäärisenä pidettävään käyttäytymiseen. Uskonnollista käyttäytymistä, kirkossa käyntiä ym. hartaudenharjoitusta tai palvontaa edeltää yleensä elämyksellinen usko.

Jung luonnehtii uskonnollista elämystä seuraavaan tapaan. Se viittaa jonnekin kokemuksen ulkopuolelle. Sille on ominaista voimakas emotionaalinen sävytys, pyhä, ylevä, kauhistava, pelottava, suuri, käsittämätön. Vaikka monien uskonnollisten menojen tarkoituksena näyttää olevan juuri tällaisten elämysten tavoittelu, ei ihminen koe olevansa niiden aiheuttaja. Päinvastoin ne valtaavat hänet ja hän tuntee olevansa vain niiden vastaanottaja.

Uskonnollisia elämyksiä on ihminen kokenut siitä saakka, kun hän lajinkehityksessään oli saavuttanut tiedostavan tajuisuuden asteen. Niiden kokemisen mahdollisuus on yhä yleisinhimillinen. Uskontoja tärkeällä tavalla koossapitävät ja luonnehtivat opit sekä tunnustukset ovat Jungin mukaan pyhitettyjä ja järjestettyjä uskonnollisia elämyksiä. Miin nämä elämykset viittaavat, toisin sanoen mikä on Jumala, ei ole enää psykologinen ongelma. Jungin ajattelun omalaatuisuus näyttäytyy siinä, kuinka hän käsittää uskonnollisten elämysten syntyvän ja miten hän selittää prosessin uskonnollisista elämyksistä uskonnollisiin oppeihin ja menoihin tapahtuvan.

Jungin tutkimusmateriaalin muodostavat yksityisten ihmisten valvkokemukset ja unet, vanha kulttuuriperintö yleensä, erittäinkin mytologiat ja alkukantaiset uskonnot, joiden pohjalta hän uskaltautuu myös niin sanottujen korkeampien uskontojen psykologiseen analyysiin. Mytologioilla ja uskonnoilla on Jungin mukaan oikeastaan vain se ero, että uskonnoissa symboliikka on yhä elävää. Uskonnot ovat syntyneet voimakkaasti vaikuttavista kokemuksista ja käänteisesti niiden oppien sekä palvontamenojen avulla saadaan kosketus tähän tunnepitoiseen elämyspohjaan. Niin pian kuin jokin uskonto menettää tämän luonteensa, tulee siitä mytologia.

Kun mytologioita ja uskontoja tutkitaan varhaisimmista esiintymistään alkaen, havaitaan niissä monien peruspiirteitten yhdenmukai-

suutta. Elämyksellinen kokemus ei niissä jäsennny pelkästään ympäristö- tai kulttuurivaikutusten ohjaamana, vielä vähemmän täysin sattumanvaraisesti. Yhdenmukaisuus näiden eri maantieteellisten ja sivistyksellisten alueitten alkukantaisten hengentuotteitten välillä seuraa Jungin mukaan kahdesta hänen ajatteluaan hallitsevasta selityspäätteestä. Ensiksi: sielunelämässä on perinnöllisesti määräytyneitä valmiuksia, jotka välttämättömästi johtavat edellä luonnehditun kaltaiseen uskonnolliseen kokemukseen. Uskonnollisuus ihmisessä on siis suorastaan viettipohjaisesti määräytynyt asia. Toiseksi: mytologiat ja uskonnot eivät ole ainoastaan tämän viettipohjan elämyksellistä vastinetta, vaan niissä myös heijastuvat symbolisella tavalla itse sielulliset tapahtumat, tajunnan prosessit. Ne olisivat siis usein uskonnollisen sisältönsä lisäksi myös jonkinlaista alkeellista psykologista esitystä sielunelämästä. Tajunnan kehitys, tietoisuuden herääminen ja laajeneminen tapahtuu kaikkialla sekä kaikissa roduissa pääpiirteissään samoin. Tästä johtuu, että niin monet uskonnot ja mytologiat ovat samankaltaisia tai voidaan ainakin tulkita samaa esittäviksi.

Melkein kaikkien tunnettujen uskontojen ja maailman syntyä kuvaavien mytologioitten mukaan luominen alkaa valon luomisella. Primitiivinen tajunta, jolle tiedostaminen, ilmiöiden tarkastelu hänestä itsestään erillisenä olemassaolona, alkaa sarastaa, esittää luomismyyteissä omaa tapahtumistaan. Tietoisuus on valoa, tiedostamaton pimeyttä, joka vielä äsken vallitsi. Mistäpä olisikaan orastavalle tietoisuudelle, joka ei vielä hallinnut käsitteitä, tarjoutunut parempi ilmaisu tapahtuvalle mulistukselle kuin kosmisesta valon ja pimeyden vaihtelusta? Kosminen tapahtuminen koetaan vielä osittain omana tapahtumisena, koska askel eriytyneeseen itsetietoisuuteen on vasta puolinainen. Siten myytti tiivistää sekä kosmisen että inhimillisen tapahtumisen aineksia. Psykologiselta kannalta tulkittuna luomismyytti esittää merkitsevän tosiasian. Olemassaolo edellyttää tietoista tarkastelua. Ennen tietoisin tajunnan eriytymistä ei voinut olla mitään luomistapahtumaakaan. Tässä mielessä luominen, olemassaoloon tuleminen ja tietoisuuden herääminen ovat sama asia. Upanisaadeissa maailman luoja sanookin ensiksi: «Tulkoon itseys» eli tajunta. Tietoisuuden heräämisessä avaruus, aika ja muut tietämisen perusulottuvaisuudet tulivat ihmisen käyttöön, niin että hänelle kävi mahdolliseksi yhä lisääntyvässä määrin jatkaa orientoitumista tietämättömyyden pimeyteen ja psykologisessa mielessä jatkaa luomisprosessia.

Tietoisuuden heräämisestä alkaa kuitenkin ihmisen tragedia. Silloin kun tietoista ja itseään ohjaavaa sielunelämää vailla olevien elävien olentojen, kasvien ja eläinten elämä sujuu ongelmitta, ihminen on alituisessa vaarassa suistaa itsensä vaikeuksiin. Sitä alkuperäistä tilaa, jossa tietoisuutta ei vielä ollut, vaan jossa Jumala yksin tiesi ja johti kaikkea, kuvataan mytologioissa ja uskonnoissa ehyen onnen paratiisina. Elämä kokonaisuudessaan oli yhteydessä jumaluuteen, oikeastaan samaa kuin jumaluus. Tästä paratiisista karkoittaminen, eli yksilöllisestä olemassaolostaan tietoiseksi tuleminen, nähdään mytologioissa ja uskonnoissa tavallisesti seurauksena jostakin ihmisen rikkomuksesta. Perisynti ja ihmistä kalvava syylisyys on siten yhteydessä kokonaisuuden särky- misen kanssa. Paratiisista karkoitettulle ihmiselle jäi kuitenkin sammumaton kaipuu palata jälleen sinne.

Kun alkuperäinen ykseys oli menetetty, alkoi ihminen tietämisellään eritellä olevaisuutta yhä suurempaan moninaisuuteen. Hänessä heräsi tarve tietää yhä enemmän, kunnes hän tietäisi kaiken ja tulisi Jumalan kaltaiseksi. Kilpailu Jumalan kanssa ja ponnistelut päästä alkuperäiseen yhteyteen Hänen kanssaan samanlaiseksi tulemisen avulla osoittautuivat kuitenkin ihmisvoimille ylivoimaisiksi. Tarvittiin avustajia, väli-

miehiä, sovittajia. Mytologioissa ja uskonnoissa tätä vaihetta edustaa sankarikausi. Tähän vaiheeseen eräältä puolelta kuuluisivat myös sellaiset suuret uskonnolliset opettajat kuin Buddha ja Jeesus. Kristinuskossa, buddhismissa ja monissa muissa uskonnoissa sekä mytologioissa esiintyy vielä kolmas kehitysvaihe: alkuperäisen Jumala-yhteyden jälleen saavuttaminen uudella tavalla ja tasolla. Tämän saavuttamiseksi välimiesten on uhrauduttava, taisteltava manalan ja tuonelan voimia vastaan sekä kärsittävä, kunnes avautuu uusi ymmärrys ja viisaus, ansaitaan sovitus sekä pyhän yhteys. Mytologiat ja uskonnot kuvastelevat Jungin mukaan kaikissa näissä vaiheissaan ihmistajunnan kehitystapah- tumaa. Tuonelaan ja manalaan laskeutuminen heijastaa ihmisen pyrki- mystä tiedostaa salatuinkin itssään. Se on vaikea ja siksi aina sankarillinen tehtävä. Mutta se voi olla myös uuden viisauden alku. Yhteys omaan alkuperäänsä, jumaluuteen, luonnonmukaiseen elämään, saavu- tetaan ymmärtämällä ihmiseen sisältyvien kehitystekijöitten mieli. Siin- hen ei kuitenkaan riitä pelkkä järki. Syvimpiä tiedostamattoman tarkoi- tuksia voi vain tunne aavistella. Uusi viisaus, Jumala-yhteys, on jotain paljon enemmän kuin vain järjen avulla ymmärtämistä. Siinä saavu- tetaan jälleen sielullinen eheys, jonka ihminen älyllisen ylikasvunsa johdosta menetti.

Jung ja hänen oppilaansa esittävät suuren joukon mytologioitten ja uskontojen psykologisia tulkintoja osoittaakseen, miten niissä heijastuu ihmisen itsestään ja päämäärästään tietoiseksi tulemisen tapahtuma sekä ponnistelu suurempaan täydellisyyteen ja henkiseen kasvuun. Jungin oppilaista Erich Neuman esittää näkemyksen, että monien mytologioitten ja uskontojen psykologinen ikä on määriteltävissä sen perusteella, ku- vastavatko ne ensimmäistä, jakautumattoman ykseyden tilaa, sankarivai- hetta vai kolmatta uudentasoista yhteyttä ja kokonaisuutta. Tietenkin jokin mytologia ja uskonto saattaa sisältää myös kaikki nämä vaiheet tai osia niistä. Sellainen psykologisessa mielessä täydellinen uskonto, kuten kristinuskko, yhdistää ne kaikki. Idän suuriin uskontofilosofioihin jungi- lainen psykologinen tulkinta on monin kohdin kenties vielä paremmin sovellettavissa kuin kristinuskoon.

Jung on psykologiselta kannalta analysoinut eräitä kristillisiä dog- meja, kuten kolminaisuusoppia ja katolista messua. Kolminaisuusoppia käsitellessään Jung koettaa osoittaa, miten on psykologisesti mahdollista, että yksi on moni ja moni yksi. Kolminaisuusopissa huipentuu hänen mielestään antropomorfistisella symbolisella tavalla ihmisen vuosituhan- tisen henkisen kehityksen ohjelma ja päämäärä. Kolminaisuusoppiin on ihminen kiteyttänyt itseään velvoittavan psykologian. Ohjelmana on henkinen kasvu, johon pyritään itsensä tiedostamisen ja vastakkaisuuk- sia tasapainoittavan eheyttämisen avulla. Samoin kuin jumaluus kolmi- naisuudessa saavuttaa ykseyttä korkeamman asteen, myös psykologisella tasolla tietoisesti taisteltu kokonaisuus on inhimillisessä kehitystasoi- kossa ylempänä kuin alkuperäinen kaaos. Kristus kolminaisuudessa on ymmärrettävä kahdella tavalla. Yhtäältä hän oli historiallinen henkilö, joka opetti sitä eheyttämisen tietä, joka hänelle oli valjennut. Hän myös toteutti ihmisessä olevan henkistymisvaatimuksen. Tässä mielessä hän on eheyttämisen, Jumalan ja ihmisen sovittamisen, vastakohtien yhteen- sulautumisen symboli. Pyhä Henki on Jungin mukaan ihmisessä vai- kuttavien korkeampaan henkiseen kehitykseen motivoivien tekijöitten personoitu edustaja ja myös tämän kehityksen korkeimman asteen sym- boli.

Eräs mielenkiintoisimpia uskonnollisia aihepiirejä, joita Jung on käsi- tellyt, on pahan ongelma. Kristinuskon suurena psykologisena rajoituk- sena Jung pitää sitä, ettei se ole koskaan pystynyt tyydyttävästi hoita- maan pahan ongelmaa. Tätä kysymystä Jung on erityisesti käsitellyt

kirjassaan «Vastaus Jobille», jonka mottona on kysymys: «Kuinka hyvä Jumala voi suvaita sitä pahaa, joka maailmassa rehottaa?» Vastaus sisältää sen, että psykologisessa mielessä jumaluus on oikeastaan nelinäisyys, jolloin siihen kuuluu myös pahan prinssiippi. Ihmisen kokemuksessa, niinkuin esimerkiksi Jobin, Jumala ei ole «summum bonum», vaan «complexio oppositorum», ei korkein hyvä, vaan vastakkaisuuksien muodostama kokonaisuus. Kristinuskon esittämä oppi Jumalan täydellisestä hyvyydestä ei Jungin mukaan heijasta psyykkistä todellisuutta, koska ihmisessä, Jumalan kuvassa, on sekä hyvää että pahaa. Hyvän ja pahan tasapainoittaminen ihmisessä ei voi onnistua tämän opin näkemyksen pohjalta. Tässä Jung on kenties jyrkimmin kristillisiä käsityksiä vastaan.

Jungia on usein arvosteltu siitä, että hän psykologisoi uskonnon, ylitteä empiirisen psykologian rajat ja esittää itse asiassa vaikeasti tajuttavia metafysiillisiä väitteitä. Nämä moitteet eivät nähdäkseni ole täysin perusteltuja. Jung ei missään yhteydessä edellytä, että uskonto olisi vain psykologiaa tai siihen redusoitavissa. Päinvastoin hän yhtenäen huomauttaa, että uskonnoilla on transkendentiaalinen puolensa, josta hän, paremmin kuin kukaan muukaan psykologi ei empiirisenä tutkijana voi sanoa mitään. Kun Jung puhuu Jumalasta, hän ei tarkoita sillä sitä Jumalaa, johon uskonnot viittaavat, vaan ihmisten kokemusta tästä Jumalasta. Hän on täysin tietoinen siitä, että uskontopsykologian mahdollisuudet rajoittuvat sen tarkasteluun, miten Jumala elämyksellisesti koetaan ja mitä siitä sielunelämän kannalta seuraa. Psykologia, joka ratkaisisi Jumalan olemassaolon ongelman selittämällä Jumalan pelkäksi pelkojen tai toiveitten projektioksi, lakkaisi olemasta psykologiaa ja muuttuisi metafysiikaksi.

Jungin onnistuu ainakin tyydyttävästi välttää nämä uskontopsykologiassa väijyvät vaarat. Vaikka Jung selittää, että uskonnollinen elämys seuraa vietinomaisesti määrättyistä kokemisvalmiuksista ja edelleen, että dogmit kuvastavat tajunnan tiedostamisprosessin syntyä ja syvenemistä, ei tämä selitys sulje pois Jumalan olemassaolon mahdollisuutta. Jää vielä kyllin tilaa esim. uskolle, että Jumala on viisaaksi nähnyt ilmaista näin itseään ihmiselle. Jung menettelee tieteessä hyväksytyjen periaatteitten mukaan siten, että hän asettaa eräitä hypoteeseja ja edellyttää niiden olevan empiirisesti koeteltavissa. Katsotaanko hänen esittämänsä todisteet riittäviksi, siitä voidaan tietenkin olla eri mieltä. Tämä ei kuitenkaan estä pitämästä hänen uskontopsykologiaansa vakavana tieteellisenä yrityksenä.

Osuva sen sijaan on arviointi, että hänen psykologiansa on vaikeasti ymmärrettävää. Tämä seuraa lähinnä siitä, että hän koettaa puhua asioista, joitten kuvaamiseksi sanat ovat puutteellisia.

Jungin uskontopsykologiaan liittyy kauttaaltaan soveltava osa. Empiiriseen tutkijaan hänessä yhtyy psykoterapeutti. Sikäli kuin keskittään tarkastelemaan vain hänen psykologiansa tieteellistä puolta, ei hänen omalla henkilökohtaisella suhteellaan uskontoon ole sanottavaa merkitystä. Sovellutuksen osalta hänen arvostavat käsityksensä uskonnoista ovat sekä tärkeitä että mielenkiintoisia. Eräiden toisten syvyyspsykologien mielestä uskonnot ovat infantiilisia turvajärjestelmiä, joista ihminen aikuistuuessaan tai neuroottisuudestaan vapautuessaan luopuu. Uskonnollisuus ei niiden mukaan kuuluisi enää korkeampaan ja kehittyneempään sielunelämään. Jungin asenne on jokseenkin päinvastainen. Uskonnollinen elämä muodossa taikka toisessa on mielenterveyden ja korkean henkisen kypsyyden ehto. Mikään todellinen henkinen kasvu — olipa se sitten spontaania tai psykoterapian avulla saavutettua — ei johda uskonnollisen elämän kuoleutumiseen, vaan kirkastumiseen. Tässä on kuitenkin tärkeätä pitää mielessä, mitä Jung tarkoittaa uskonnollisuudella. Se ei ole määrättyjen oppien tunnustamista, vaan jumalallisen

etsimistä ja löytämistä ihmisestä itsestään, toisin sanoen tiedottomaan sielunelämään sisältyvän viisauden symbolikielen ymmärtämistä ja elämään soveltamista. Jungille koko sielunelämä hyvin avarassa panteistisessa mielessä on uskonnollista. Tässä hän tulee lähelle itämaisia uskontopsykologioita, joista hän on saanut voimakkaita vaikutteita. Millaisia uskontojen opit sisällykseltään ovat, on Jungin sovellutuksen kannalta verrattain yhdentekevää. Uskontojen psykologisen arvon ratkaisee se, kuinka elävää ja vaikuttavaa niiden oppien symboliikka on ja kuinka aktiivisesti niiden uskonnolliset menot ottavat harjoittajansa mukaan siihen Jumalalliseen näytelmään, jota tajunta esittää. Tästä syystä Jungin sympatia näyttää kristinuskon piirissä kohdistuvan enemmän katoliseen kuin protestanttiseen kirkkoon. Jung pitää katolisessa kirkossa suotuisana piirteenä myös sitä, että se on valmis kehittämään oppejaan psykologisesti perusteltavalla tavalla, kuten paavin neitsyt Marian korotus osoittaa. Johdonmukaista Jungin ajattelun pohjalta onkin päätellä, että dogmit eivät ole muuttumattomia, vaan sielullisen kehitysprosessin mukana vaihtuvia.

Jungin positiivinen asennoituminen uskontoon mielenterveydellisenä tekijänä on hänen teoriansa pohjalta täysin ymmärrettävissä. Koska uskonnolliset opit kehkeytyvät spontaanisti ihmisen omista psyykkisistä valmiuksista käsin ja muotoutuessaan heijastavat tajunnan tapahtumia, ne ovat sielunelämää itse teossa. Ei ole yhdentekevää, miten omaan sielulliseen tapahtumiseensa suhtautuu. Uskontojen vertauskuvallisella tavalla esittämisen tarpeen tai voiman ymmärtäminen ja hyväksyminen suuntaa elämää. Esim. Pyhän Hengen ymmärtäminen tai kokeminen ihmisessä vaikuttavaksi pyrkimykseksi korkeammalle henkiselletasolle saattaa edistää tätä kasvua. Samoin Jeesuksen elämän, kärsimisen ja lunastuksen ymmärtäminen myös vertauskuvallisella tavalla, jokaisen ihmisen kohtalon heijastumana, saattaa johdattaa ihmisen omaan psykologiseen pelastustehtäväänsä. Aina kun henkisen kasvun vaatimus ihmisessä herää, syntyy hänessä kuvaannollisesti puhuen Jeesus-lapsi. Aina kun ihminen ponnistelee tässä suunnassa eteenpäin, on hänenkin ristiinnaulittava heikkouksiaan ja rajoituksiaan sekä kärsittävä. Muutoin ei ole olemassa kasvua henkisestä vajaamittaisuudesta korkeampaan inhimillisyyteen. Kun sitä tapahtuu, esiintyy myös elämän muutos, jota uskonnollisella puolella vastaa kääntymys. Mielenterveyden kannalta positiivinen tulos voidaan Jungin mukaan saavuttaa sekä kirjaimellisesti dogmit ottaen että symbolisella tasolla uskonnollisuutta eläen. Tärkeintä on, ettei tälle psyykkiselle alueelle synny tyhjiötä. Ne sisäiset voimat, jotka vuosituhansien kuluessa ovat löytäneet ilmaisunsa uskonnoissa, ovat ihmisessä niin perustavaa laatua, ettei niiden täydellinen kieltäminen ole mahdollista ilman henkisiä vaurioita.

Jungin profaani puhe kristityille pyhistä asioista saattaa olla monen mielestä loukkaavaa. Huolimatta siitä, että hän psykologisesta näkökulmasta joskus kirpeästikin kritikoii uskonnollisia opinkappaleita ja uskonnollisia menoja, hän tekee sen kuitenkin yleensä myönteisessä hengessä. Harvoin lienee 'pakana' puhunut niin lämpimästi uskonnollisuuden ja uskontojen puolesta kuin Jung. Ennakkoluulottomalle mielelle Jungin uskontopsykologiset keskustelut ovat kiehtovaa ja inspiroivaa luettavaa. Hän ei tahdo riistää keneltäkään luottamusta lapsenuskoon tai korvata sitä jollakin uudella. Hän haluaa kohdistaa sanottavansa etupäässä sivilisoituneille länsimaisille ihmisille, joille — Nietzschen sanoja lainaten — «Jumala on kuollut». Niille, joille uskonnolliset dogmit ovat mielettämiä ja uskonnolliset menot merkityksettämiä rituaaleja, voi uskontojen symbolisella tavalla ymmärtäminen avata uuden mahdollisuuden kokea uskonnollista elämää.

Hymyillään skeptillisesti kun tulee puhe tähtikonstellaatioiden tulkitsemisesta ja mahdollisesta vaikutuksesta maanpäälliseen elämään.

Tästä huolimatta näyttää kiinnostus astrologiaan olevan vahvasti nousussa rationalistisena aikanamme. Ja — niin merkilliseltä kuin tämä kuullostaakin — sanottu tiede, astrologia, esitti merkitsevää osaa viimeisen maailmansodan lopputuloksessa.

Louis de Wohl, Englannin yleisesikunnan virallinen astrologi sodan aikana, kertoo kirjassaan «*Method in the Madness*» ennustuksistaan ja niiden merkityksestä sodan aikana.

Oli yleisesti tunnettua, ettei Hitler ryhtynyt mihinkään ratkaiseviin toimenpiteisiin neuvottelematta ensin astrologien kanssa. *Louis de Wohl*in mukaan oli Hitlerin kiinnostus astrologiaan peräisin jo vuodelta 1923, jolloin saksalainen harrastelija-astrologi paroni von Sebottendorf varoitti häntä ryhtymästä mihinkään merkitykselliseen yritykseen sen vuoden marraskuussa. Hitler ei piitannut varoituksesta vaan teki 'olutkellarikaappauksensa', joka vei hänet suoraa päätä vankilaan. Hän jakoi sellinsä *Landsbergissä* *Rudolf Hessin* kanssa, joka muistutti häntä *Sebottendorfin* varoituksesta.

Hitlerin mielenkiinto heräsi. Hänen onnistui saada astrologiaa käsitteleviä kirjoja itselleen vankilaan ja hän ryhtyi tutkimaan niitä. Hän huomasi pian, että asia vaati vuosien opiskelun ja kokemuksen ja siitä lähtien hän käytti astrologian asiantuntijoita apulaisinaan.

Louis de Wohl, joka asui Saksassa, sai pyynnön «tehdä merkittävän palveluksen maalle» astrologian alalla. Hän ei kuitenkaan voinut ajatella asettavansa astrologista tietouttaan Hitlerin käytettäväksi vaan pakeni Englantiin. Siellä hänen onnistui päästä yhteyteen mm. ulkoministerin lordi *Halifaxin* kanssa. Vaikka englantilaiset poliitikot ja sotilashenkilöt eivät voineet antaa sitä kuvaa itsestään, että he kysyivät neuvoa astrologilta, he kuitenkin höristivät korviaan kun *de Wohl* kertoi heille Hitlerin uskosta astrologiaan. Valikoidun yleisön edessä *Lontoossa*, samanaikaisesti kun *Göringin* pommit räjähtelivät maailmankaupungissa, *de Wohl* teki selkoa Hitlerin horoskoopista ja kertoi Johtajan yhteistyöstä astrologien kanssa.

Tämä tapahtui varhain syksyllä 1940. Saman vuoden syyskuussa *Louis de Wohl* kiinnitettiin Englannin yleisesikuntaan — sen viralliseksi astrologiksi. Niin tapahtui, että viime maailmansodassa, ensimmäistä kertaa sitten 30-vuotisen sodan, todella harjoitettiin astrologista sodankäyntiä.

Hitler kutsui Euroopan sen ajan etevimmän astrologian tuntijan tohtori *Karl Ernst Krafft*'in Sveitsistä Berliiniin. Krafft ei voinut vastustaa imartelevaa tarjousta ja tuli. Olisi luullut että hän, asiantuntija kun oli, olisi osannut lukea tähdistä, että hän kulki suoraan tuhoa kohti, mutta nähtävästi kiusaus oli liian suuri: hänestä, astrologista, tulisi Euroopan, ehkä koko maailman suurimman valtiomiehen neuvonantaja! — Katso, kaikki tämä on sinun, jos kumarrat ja palvot minua! Ja Krafft kumarsi ja palvoi.

Englannissa työskenteli hänen kollegansa Louis de Wohl. On tuskin liioiteltua sanoa, että näiden kahden astrologin voimainmittely vaikutti huomattavasti viime maailmansodan lopputulokseen.

Näistä kahdesta oli Louis de Wohlilla epäilemättä vaikein tehtävä. Hänen täytyi kiertoteitse hankkia tietoonsa monien kenraalien horoskoopit — sekä vihollisen että englantilaisten. Krafftilla oli se etu, että hän oli hyökkääjän puolella ja saattoi siten keskittää tähdistä lukemisensa sotilaallisille operaatioille määrättyyn ajankohtaan ja paikkaan kohdistuvaksi. Louis de Wohlin täytyi tähtikonstellaatioiden pohjalta suorittaa todennäköisyyslaskelmia missä ja milloin vihollinen tulisi hyökkäämään.

Hän kertoo itse kirjassaan «The Method in the Madness»:

Oli selvää, että Göringin yölliset hyökkäykset oli tarkoitettu heikentämään väestön moraalialla silmälläpitäen suurta Operaatio Merileijonaa, invaasiota Brittein saarille.

Milloin ja missä se tapahtuisi? «Minua pyydettiin ehtimiseen antamaan tietoja tästä. Saatoin vain olettaa, ettei kukaan järkevä astrologi voisi kehottaa Hitleriä ryhtymään niin voimiakysyvään ja vaaralliseen hankkeeseen hänen silloisten huonojen aspektiensa vallitessa. Marraskuu 1940 oli yksi mahdollisuus, joulukuu niinikään, ja näiden lisäksi tammikuu ja helmikuun alku 1941. Mutta tämä ajanjakso, niin hyvä kuin se olikin astrologisesti katsoen, ei ollut ilmatieteellisesti hyvä. Yhdistetyn ilma-, meri- ja maa-operaation suorittaminen Englantiin marraskuun ja tammikuun puolivälin välisenä aikana olisi ollut silkkaa hulluutta. Ja tämän jälkeen aspektit huonontuivat jälleen.

Ensimmäinen hyvä aspekti, jonka saatoin löytää ja joka todella suosi yhdistettyjä sotatoimia maalla, merellä ja ilmassa, sattui toukokuun kymmenelle viimeiselle päivälle (1941), jolloin Jupiter oli konjunktiossa Neptunuksen kanssa Hitlerin syntyessä. Ilmoitin, että todella hyvä mahdollisuus invaasiolle Englantiin olisi toukokuun viimeiset päivät 1941.

Toukokuun viimeisenä kymmenenä päivänä vuonna 1941 Hitler johti ainoan suuren yhdistetyn ilma-, meri- ja maa-operaationsa koko sodan aikana. Laskuvarjojoukkoja putoili kuin sadekuuroja. Operaatio onnistui mitä parhaiten. Mutta saari joka vallattiin ei ollut Englanti.

Se oli Kreeta.»

Kasvavan ihmetyksen vallassa luemme de Wohlin kirjasta viime maailmansodan tapahtumista, jotka todella näyttävät olleen 'kirjoitettuna tähtiin'.

20 päivänä marraskuuta 1940 de Wohl kirjoitti raportissaan Englannin yleisesikunnalle, että amiraali sir Andrew mitä todennäköisimmin tulisi saavuttamaan menestystä 27. maaliskuuta ja 5. huhtikuuta 1941 välisenä aikana ja että jo 26—27 päivä marraskuuta 1940 tulisi ennakoimaan tätä. Sir Andrew oli komentava kenraali Välimerellä.

27 päivänä marraskuuta 1940 tapahtui meritaistelu Sardinian vesillä, missä sir Andrew tuhosi kaksi italialaista taistelulaivaa, kolme risteilijää ja kaksi hävittäjää. 27 päivänä maaliskuuta tapahtui meritaistelu Kap Matapanin luona Välimerellä. Amiraali sir Andrew antoi siellä murskaavan iskun Italian laivastolle, kolme—neljä risteilijää upotettiin ja

kaksi—kolme hävittäjää tuhottiin. Englantilaiset eivät menettäneet yhtään ainutta laivaa.

Hitlerin astrologi ei hänkään ollut toimeettomana noina päivinä. Hän oli myöskin etukäteen nähnyt mitä mahdollisesti voisi tapahtua Väli-merellä. Saksa ei kuitenkaan varoittanut italialaisia vaan laski kylmästi, voisiko se ehkä hyötyä tapahtumasta. Sillä aikaa kun englantilaiset nujersivat Italian laivaston saksalaiset kuljettivat yöllä 27. päivänä maaliskuuta kenraali Rommelin ja hänen suuren Afrikan-armeijansa Sisilian salmen poikki.

Sota jatkui. Hitlerillä oli esikunnassaan merkillinen 80-vuotias kenraali, professori *Karl Haushofer*. Tämä kenraali oli de Wohlin mukana monessa suhteessa sitä mitä Intiassa kutsutaan 'guruksi', hän oli ihmeellinen sekoitus tiedemiestä, militaristia, neroa ja mielipuoletta. Hänen suunnitelmansa oli, että Saksan pitäisi edetä lännemmäksi, valloittaa Etelä-Amerikka ja jatkaa pohjoiseen ja itään. Englanti oli helposti valloitettavissa 'paluumatkalla'. Niin olisi saavutettu maailmanherrsus.

Hitlerin kenraalit pelästyivät Haushoferin suunnitelmaa. Parhaat saksalaiset kenraalit olivat preussilaisia, joilla oli koti Elben itäpuolella, missä perheillä oli suuret maatilat. Jos venäläiset hyökkäisivät, olisivat heidän maatilansa ensimmäisinä venäläisten käsissä. Venäjä oli siis lyötävä ensimmäiseksi.

Hitler antoi periksi kenraalien painostukselle. Ajatus Venäjän valloittamisesta oli myös hänen omansa jo 20-luvulta. Hän oli tietoinen ylivoimastaan; Saksalla oli siihen aikaan maailman paras armeija käytettävissään. Miksi ei ensin lyödä Venäjä? Ja sitten... Hitlerin suuruudenhulluus voitti hänen kunnioituksensa astrologiaa kohtaan.

Hitler teki 'elämänsä tärkeimmän päätöksen' — marssi Venäjää vastaan. «Astrologisesti katsoen», de Wohl kirjoittaa, «olivat komentavat kenraalit Venäjän sodan alussa hyvin valittuja. von Brauchitschilla (synt. 4. lokakuuta 1881) oli ylipäällikkyys. Hänellä oli menestystä, ja se vei hänet aina Moskovon porteille saakka.

Mutta kun Saturnus tuli vaikuttavaksi, hänen Jupiter-asemansa heikkeni ja Venäjän talvi pysäytti hänet täydellisesti. Hänet pantiin viralta ja Johtaja itse, joka nyt taas tahtoi 'seurata omaa intuitiotaan', astui hänen tilalleen. Hitlerin täytyi kuitenkin vielä oppia, ettei astrologisia erehdyksiä helposti korjata. Emme voi kutsua takaisin ampumaamme nuolta.»

de Wohl 'luki tähdistä', että Yhdysvallat yhtyy sotaan. Vain kuusi kuukautta Pearl Harbourin jälkeen voittivat amerikkalaiset Midwayn taistelun, ratkaisevan taistelun, joka teki liittoutuneille mahdolliseksi invaasion Pohjois-Afrikkaan marraskuussa 1942.

Vuoden 1942 lopulla Hitler menetti aloitteen. Liittoutuneet olivat voiton puolella ja astrologi de Wohlille koittivat helpommat ajat. Hän kertoo kirjassaan:

«Myöskin niille, jotka pitävät astrologiaa pelkkänä taikauskona, oli terveen järjen mukaan selvää, että oli viisasta hyökätä Hitlerin kimp- puun silloin kun hän itse oli vakuuttunut siitä, että huonot aspektit hallitsivat häntä. Se oli viisasta, koska se oli psykologisesti oikein.»

Niin tapahtui, että englantilaiset hyökkäsivät Sisiliaan heinäkuun alussa 1943 «kun Jupiter oli neliössä, ts. 90° kulmassa auringon asemaan Hitlerin syntyessä. Hitler tiesi, että hänen aspektinsa tuolloin olivat huonot — ja hän tiesi, että astrologiaa käytettiin häntä vastaan.»

Hänen etevin astrologinsa Karl Ernst Krafft oli tuolloin poissa pe- listä. Hänet pidätettiin vähän jälkeen Hessin paon Englantiin ja hän istui Buchenwaldin keskitysleirissä. Siellä hän kuoli nälkään äärimmäis- sessä kurjuudessa. Se oli hänen palkkansa palveluksista 'maailman johtavan valtiomiehen' hyväksi.

Louis de Wohl kirjoittaa:

«Mitä Hitler ajatteli nyt, kun hän oli menettänyt aloitteen?

Koko sota voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: Hitler 'tuntemattomana sotilaana', Hitler Napoleonina ja Hitler Fredrik Suurena. Ensimmäinen vaihe alkoi ennen sotaa ja loppui sillä hetkellä kun Johtaja saneli aselepoehdonsa ranskalaisille marsalkka Foch-vainajan ravintolavaunussa Compiègnessä kesäkuussa 1940. Hän edusti ensimmäisen maailmansodan tuntematonta saksalaista sotilasta, joka kustajana oli noussut haudasta. Hän oli Saksan kansa, joka pyyhkäisi pois kunniantoman Versaillesin rauhan. Saksan nöyryytys oli kostettu tilanteen entisöimisellä, mutta osat olivat nyt vaihtuneet. Ensimmäinen vaihe oli täydellinen menestys — mutta ennenaikainen menestys.

Sitten tuli seuraava vaihe. Hänen täytyi olla Napoleon.

Sekä Hitlerillä että Napoleonilla oli kuu epäedullisessa asemassa, nimittäin Oinaan merkissä. Molemmat tekivät suurimmat virheensä tekemällä päätöksiä tunnepohjalta. Napoleonin Egyptin retki oli suuruudenunelma jäljitellä Aleksanteri Suurta. Hänen päätöksensä naida itävaltalainen herttuatar oli peräisin hänen vastenmielisyydestään omaa syntyperäänsä kohtaan, hänen täytyi salata, että kuuluisien kuningassukujen hallitsijat suhtautuivat häneen ylenkatsoen. Hitlerin kiihkeä viha juutalaisia kohtaan tuhosi hänen elämänsä alusta saakka, ja hänen päätöksensä kesäkuussa 1940 hyökätä Pariisiin Englannin sijasta maksoi hänelle hänen ratkaisevan voittonsa. Hitlerin vaihe Napoleonina soti-neen Venäjää vastaan ja yrityksineen luoda 'uusi järjestys' Eurooppaan melkein kuten korsikkalainen oli yrittänyt (ottamalla apujoukkoja valloitetujen kansojen väestönsistä) päättyi kun hän menetti hyökkäys-asemansa ja vihollisten ketju alkoi sulkeutua hänen ympärillään.»

«Tiesimme», kirjoittaa de Wohl, «että Hitlerin kirjoituspöydällä nyt oli uusi rintakuva: Fredrik Suuren. Kuten Napoleon oli Hitlerkin hävinnyt taistelut Egyptissä ja Venäjällä. Hän tahtoi nyt, kuten Fredrik Suuri, päästä ulos vihollisten rautaketjusta ja saavuttaa kunniakkaan rauhan.»

Fredrik Suurelle tapahtui odottamaton käänne silloin, kun kaikki toivo näytti menetetyltä. Hänen pahin vihollisensa, Venäjän keisarinna Elisabeth kuoli. Venäjä vetäytyi välittömästi sodasta. Ranska ja Itä-valta eivät tunteneet itseään kyllin vahvoiksi ilman Venäjää ja siten saavutettiin rauha.

Louis de Wohl selittää että «Neptunus Hitlerin huhtikuun 1945 horoskoopissa oli huipussaan ja Neptunus oli Hitlerille kuoleman sanansaattaja. Kansallissosialistisen valtion horoskooppi osoitti, että Uranus olisi 120° kulmassa aurinkoon tähän aikaan (kevällä 1945). Uranus merkitsee odottamatonta, mystillistä tekijää.»

Sitten tuli odottamaton uutinen, ja kun Hitler kuuli sen bunkkeris-saan Berliinissä, hän huusi riemusta: 'Tiesin sen, tiesin sen'. Ja Göbbels soitti itään ja länteen ja riemuitsi: 'Tsaaritar on kuollut! Tsaaritar on kuollut!'

Presidentti Roosevelt oli kuollut. «Aikansa suurin Uranus-ihminen. Aurinko oli ollut Vesimiehen merkissä, Uranuksen ohjaamana hänen syntyessään, ja hän oli totisesti Hitlerin pahin vihollinen — ehkä Churchilliiä lukuunottamatta».

«Nyt tiesin yhden asian», de Wohl kirjoittaa, «nyt oli Hitlerin loppu todella selvä. Sillä näiden kahden miehen kohtalot olivat merkittävästi kietoutuneet toisiinsa — sen jälkeen kun Hitler tuli valtaan Saksassa, se tapahtui 30 p:nä tammikuuta — Rooseveltin syntymäpäivänä.

Pari viikkoa myöhemmin kaikki oli ohiitse.»

Jyri Schreck: Päiviä, sateita. Runoja. Otava 1962.

Jyri Schreckin uusi kokoelma sisältää alun neljäntäkymmentä runoa. Ne ovat kaikki lyhyitä, ja niillä on kaikilla nimi.

Schreckin runous ei ole mitenkään uudistunut, ylimalkaan muuttunut. Vaikea sellaista olisikin kuvitella. Hänen maailmansa on liikumatonta, kirkas ja intohimoton. Hänen runoutensa on täysin puhdasta ja kaikesta rihkamasta vapaata. Siitä ei voi löytää rikkeitä, mistä ehkä koituu joskus steriilin tunto niiden vaiheilla.

Mutta runoilijan on annettava kuvata, niin kuin hän tahtoo. Eikä voi kieltää sitä, että kokee vapautumisen tunteen runoja lukiessaan. Alkaa miettiä, voiko runo todella olla näin helppo, kunnes huomaa, että yksinkertaisen muodon takana aukeakin syvä maailma.

Schreckin ainesta on ennen kaikkea silmän havainto. Hän näkee kaiken ja katsoo kaikkea.

Aina nähdään
joella musta ruuhi,
yö puree airot poikki,
sumu syö purjeen,
musta kalamies
nähdään aina,
yö, sumu. (*Musta joki*)

Schreckin runoissa on kansanlaulun lakonisuuksia: lyhyesti sanotaan paljon. Samoin niissä on kansanlaulussa monesti tavattavaa hellyyttä. Yksinkertaisesta kuvasta päädytään helposti sielulliseen toteamukseen, joka jää viimeiseksi sanaksi, jota ei eritellä: «Kirje päivätään, / maa on märkä vielä, / muste kuivuu / kädet varjoon kiinni, / rivien myötä etäännyy / monen sateen kaiku.» Joskus jäädään pelkkään havaintoon: «Kuulen avoimen ikkunan: / ehkä sataa, / ehkä mänty / havisee varhain.»

Päivien, sateiden runous kulkee kaukana tämän päivän kiistoista. Sen kunnianhimona ei ole uudistaa ilmaisua. Mutta teosta leimaa eleettömän rehellisyys, joka ei milloinkaan eksy hakemaan tunnustusta vilpillisiltä vaikuttavilla keinoilla. On mielenkiintoisempiakin runokokoelmia, mutta ei monia yhtä tasapainoisia ja puhtaita. Päiviä, sateita on ulkonaisesti vaatimatonta, sisäisesti erittäin hienostunutta runoa.

Aimo Moilanen

Pentti Konttinen: Huomenta, kaupunki. Romaani. Gummerus 1961.

Tekisi mieli langeta halpaan sanaan: 'suositella' Pentti Konttisen pehmeän joustavasti kirjoitettua romaania niille, jotka ovat saaneet kyllänsä uuden proosan kireää pelkistystä tai vähän vanhemman uusnaturalistista inhoa. Tässä on nimittäin prosaisti, joka tuntuu ratkaisseen tehtävänsä ensi yrityksellä; hänen kielensä ei ole mikään väliaine eikä ns. muodon ja ns. sisällön ongelmaa aisti joka sivulta; ilmaisu on tosiaan totaalista. Tarina tuottaa kielellisesti mielikuvan pehmeästä pyöreästä jonkin verran hahmottomasta puberteetti-ikäisestä. Kontaktivaikeuksia

on vain tytön vanhemmilla, heistä äidillä suhteessa tyttäreeseen ja isällä suhteessa vaimoon. Mutta nämä ihmiset eivät sittenkään ole 'elementeistä irrallaan ja elementteihin kaipaavia', niin kuin jonkin Antonionin filmin, etäisen vertauskohteen ottaakseni. Tytössä naisliha etsii kohdetta heräävälle hellyydelle, äidissä se on himoa ja veltoa piittaamattomuutta, isä on kuhnuri, kuten usein, mutta pelastaa lopulta, joskaan ei sosiaalista fasaadiaan, kuitenkin itsetuntonsa. Isän kontakti tyttäreeseen on inhimillinen, laskelmointia vajaa.

Pentti Konttinen siis tuntuu ratkaisseen tehtävänsä. Mutta arvostelijalla on sormi suussa: kirjassa eivät tunnu pihtien pitämät, hyvä niin. Mutta merkitseekö valmius tässä tapauksessa jatkokehityksessä hedelmättömyyttä, rutiinia, onko se kenties jostain perinteestä omaksuttua vai omaehtoista? Se jää nähtäväksi, kuten on tapana sanoa. Pääasia on, että Konttinen on uskaltanut ja toteuttanut. Kenties jo näinä vuosina saamme uuden aallon prosaisteja ja lyyrikoita, jotka eivät häpeä vireää ja liikkuvaa emotionaalista pohjaa, runoudessakaan. Ihmisten välillä on muutakin kuin rikostoveruutta, surkeutta ja alennusta; ihmissuhteiden lämpöä ja ongelmattomuutta, rakkauden kauneutta, elämäniloa, pyrkimyksen vilpittömyyttä ja hartautta. Niitäkin pitäisi uskaltaa ilmaista. Kaiken varautuneen, pidättyvän kireyden ja kiteisyyden jälkeen se tekisi hyvää.

Seppo Jokipii

Veijo Meri: Tilanteita. Novelleja. Otava 1962.

Vaikka Meri nyt tunnustetaan ehkä omintakeisimmaksi prosaistiksemme, se ei merkitse että hänen taiteensa olisi kaikkien hyväksymää. Jo alun alkaen on esiintynyt soraääniä ylistäjien kuorossa.

Asiasta ei ehkä kannattaisi puhua, ellei vähättelyillä olisi muuan yhteinen mielenkiintoinen piirre. Niissä puhutaan kaikissa Meren aiheiden arvottomuudesta ynnä kirjallisen toteutuksen profaanisuudesta. Mitä tämä tarkoittaa?

Meren tapa tarkastella ympäristöä on sellainen, että pienetkin yksityiskohdat saavat merkitystä. Hän on huomannut, että jos ihmisen toimia ja sanoja kuvaa sellaisinaan, lisäämättä niihin mitään, ne alkavat tuntua mielettömiltä. Vahva irrationaalinen aines on aina läsnä. Meren kertominen on unen kaltaista: ei voi koskaan olla varma, mitä tapahtuu. Puheet aiheiden arvottomuudesta pysyvät minulle salaisuutena.

On totta, että hänen ihmisensä puhuvat mielettömiä, niin kuin ihmiset yleensä tekevät. Mutta Meren tekstistä huomaa myös, että mitä yksinkertaisemmin kirjoittaa, sitä enemmän saa lopulta esille vivahteita.

Meri on aito kertoja, sillä hän ei selitä. Mitkään eettiset probleemat eivät häntä teoriaa kiinnostaa. Hän kertoo vain siitä, minkä näkee. Minusta hän on tässä nähnyt kirjallisuuden tehtävän aivan oikein.

Tilanteita sisältää 14 novellia. Niiden aiheet ovat moninaiset ja osoittavat valtavaa mielikuvitusta. Tarinaa riittää vaikka kuinka, tapahtumat siirtyilevät keveästi, puheet virtailevat vuolaasti. Merimäisyyksiä — vastustamattoman hauskoja — voi löytää vilisemällä. Novellissa Rikas mies on niin suuri vuori, «että jos se olisi vähänkin suurempi, se ei kenties enää olisikaan vuori». Tolpanhakkaajat perustuu riemulliseen keksintöön, että tolppa murisee, kun sitä lyö kivellä. Ja pikkupojat lyövät. Humalainen Heinonen (tilanteessa Margariinia) lupaa kirjoittaa mestarista ministeriöön, «että sinä haukut Tähti-moottoripyörää, että on huono!»

Monet toistoon perustuvat kielikuvat ovat hullun hauskoja: «Eemeli tuli takaapäin ja pukkasi Kallen mahalleen tielle, niin että hampaita sattui. Mutta Kalle otti suuren kiven ja heitti mihin sattui Eemeliä vasten hampaita.»

Meri on harvinaisen itsenäinen kirjailija, kertojana ja taiteilijana verraton.

Aimo Moilanen

Kalevi Rahikainen: Aurinko on vielä nuori. Karisto 1962.

'Romaani' on jokseenkin vaateliias nimi Kalevi Rahikaisen proosa-esikoiselle, siksi hennoksi tämä pienen maalaispojan kehitystarina jää. Henkilöhahmot, äiti, isä, koko ympäristö tuttuine ihmisineen ja tapahumineen jäävät pelkiksi varjokuviksi, jotka heijastelevat varhaisnuoruuteen kypsyvän pojan tajunnassa, unina ja unenomaisina mielteinä. On kysymys ensi yrityksestä valloittaa maailma ja ensimmäisestä näennäisestä tappiosta, jossa on voiton siemen. Poika tuntee vain kotipiikan ja naapurit, mutta uneksii maailman valloittamisesta, rakentaa lentokonetta ja karkaa kotoa pyrkien merille. Tästä konkreettisten tapahtumien sarjasta kehittyy kertomus, jossa pojan maailma ja mielenliikkeet on kuvattu taiteilijan vaistolla, toden tuntuisesti. Kokonaisuus on ehyt, mutta antaa vasta vain aavistella Rahikaisen luontumuksia romaanin rakentamiseen.

Rahikaisen muistikuvat hämäläisestä maalauskylästä ovat tuoreita ja läheisiä, niissä on aavistavinaan hivenen muistelua. Tämä on maisema, josta monikin maalaispoika on irtautunut ja lähtenyt omalle löytöretkelleen länteen. Haaveet ovat aina nuoria ja tavoittavat mahdotonta, niin kuin sillä joka puulaatikosta rakentaa lentokonetta. Muutamat kypsyvät miehiksi ja löytävät maailman läheltään, kun unelmat pettävät, mutta on niitäkin, jotka elämänsä kaiken halusivat merille. Useille uuteen kasvamiseen aina tapahtuu niin kuin Rahikaisen maalaispojalle: menneen kautta, vasta sitten kun syyt ja seuraukset ovat kypsyneet ja tulleet tietoisiksi. Silloin napanuora entiseen katkeaa. Taiteilijan kypsyminen on ehkä samanlaista. Kalevi Rahikaisen kirjailijan työ ei ole ollut vailla vastuksia, valloitusretkellä on ollut vaikeuksia. On kiinnostavaa nähdä, mihin suuntaan hänen kypsyksensä jatkuu.

Seppo Jokipii

Niilo Lauttamus: Korpipartio. Gummerus 1962.

Alarik Lehtonen: Kaikki luodit eivät vihellä. Gummerus 1962.

Jos minä olisin ollut sodassa, minä varmasti rupeaisin kirjoittamaan sotakirjoja. Nyt eletään sotamuistelojen korkeasuhdannetta. Sotakirjoja ostavat kaikki. Kun olisi kirjoittanut kaksi tai kolme kirjaa, omaisi jo melkoisen rutiinin ja silloin olisi vaikea pidättäytyä kirjoittamasta. Muistaisi paljon detaljeja oman aselajin toiminnasta ja oman yksikön vaiheista ja kaverit olisivat kertoneet juttuja omista kokemuksistaan. Niistä olisi mukava kehrätä palstametrejä. Näin tekisi mainion palveluksen äideille, tyttärille ja morsiamille, jotka valittavat että miehille on vaikea keksiä lahjoja. Jokainen suomalainen mies ja reipas Suomen poika tutustuu innolla meidän poikiemme tempauksiin kunniamme päivinä, noiden sisupussien, aika velikultien. Lukeepa moni rohkea tyttökin sotaromaaneja. Alussa sitä tietenkin kirjoittaisi sovinnaisen rennosti ja verellä ja ravalla mässäillen niin kuin Alarik Lehtonen. Mutta myö-

hemmin oppisi työnsä ja löytäisi persoonallisemman otteen. Silloin olisi niin kuin Niilo Lauttamus.

Lauttamuksen Korpipartio on kertomuksena mukaansa vievä, paikoin suorastaan jännittävä, kauttaaltaan tehtävänsä hallitsevan kirjoittajan kelvollista työtä ja kun sen loppuratkaisussa häivähtää suorastaan, ehkä tahattomasti, ajatus tuhoamisen mielettömyydestä, ei tekisi mieli asettaa sitä viimeiseksi lajissaan. Alarik Lehtosen kirjaa lukiessa tekee tuon tuostakin mieli nostaa hattua: tässähän tulevat vastaan kaikki vanhat tutut, nämä 'rämäpäiset taistelijat' ja 'huumorikylläiset vitsiniekat', Ville Vaitelias-tyyppiset epäsotilaalliset ja epäupseerimaiset taistelijat, Lammion tapaiset pingottajat, suunsoittajat Honkajoen tapaan, vitsikkäät hevosmiehet ja mitä kaikkea suomalaisen sotakirjan rekvisiittaan kuuluukin.

Kukaan sotiemme historiaan perehtynyt tuskin asettaa kyseenalaiseksi armeijamme silloin osoittamaa kuntoa ja sen merkitystä maan nykyiselle vapaudelle. Mutta ovatko kunniamme päivät jo kohta parinkymmenen vuoden takaisessa menneisyydessä? Eikö suomalaisen yhteiskunnan nykyhetki valtavine muutoksineen kiihota kuvaamaan? Myönnettäköön että sota monille rintamamiehille oli niin yliverlainen kokemus, että useat loppuelämäkseen tunneperäisesti jäivät 'sinne jon- nekin'. Näiden innostuksen sotamuisteluihin ymmärtää, mutta suurelle osalle lukijoita ne tuskin ovat muuta kuin aivoja puuduttavaa ajan- vietettä.

Seppo Jokipii

plastex

EI KULTTUURIA
ILMAN MUOVIA

EI MUOVIA
ILMAN PLASTEXIA

**plastex - mainion
muovin
merkki**

OY PLASTEX AB LOHJA AS. - PUH. 912-2441

Otavan miljoonan markan

romaanipalkinto

PAAVO RINTALALLE

teoksesta

MUMMON JA

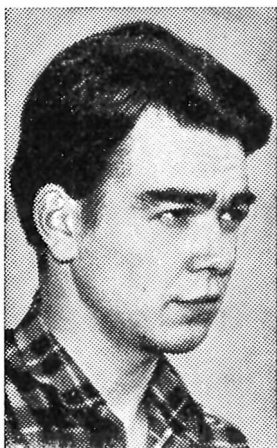
MARSKIN TARINAT

»Tällä hetkellä Rintala on enemmän kuin kukaan sukupolvestaan koko kansan kirjailija. Hän on kaikille tar-
koittava ja kaikkien tajuttava. Hän kuuluu siihen kuo-
lemattomaan kirjailijalajiin, joka haluaa tehdä elämää
paremmaksi, valaista ja avartaa.»
(Mirjam Polkunen, US)

PAAVO RINTALAN TEOKSET

MUMMON JA MARSKIN TARINAT 1962
MUMMONI JA MARSALKKA 1961
MUMMONI JA MANNERHEIM 1960
JUMALA ON KAUNEUS 1959
PIKKUVIRKAMIEHEN KUOLEMA 1959

POJAT 1958
LAKKO 1956
RIKAS JA KÖYHÄ 1955
KUOLLEITTEN EVAN-
KELIUMI 1954

Otavan lyriikan palkinto

PENTTI SAARIKOSKELLE

teoksesta

MITÄ TAPAHTUU TODELLA?

»Tämä itsessään jäljittelemätön teos avaa väljällä muo-
dolla ja uudenaikaisella materiaalillaan käyttämätöntä ja
ilmeisesti kaivattua väylää runoudellemme.» (Pekka
Tarkka, US)

Pentti Saarikosken teokset

MITÄ TAPAHTUU TODELLA? 1962
MAAILMASTA 1961
NENÄN PAKINOITA 1960
RUNOT JA HIPPONAKSIN RUNOT
1959
TOISIA RUNOJA 1958
RUNOJA 1958

otava

(jatko sivulta 5)

tosiaan näytti siltä kuin Intohimo olisi syösty alas, mutta Perkeleen kertoman mukaan lankesi Messias ja muovasi taivaan siitä, mitä Hornasta varasti. — Tämä käy ilmi Evankeliumista, jossa hän rukoilee Isää lähettämään lohduttajan eli Intohimon, jotta Järki saisi Ideoita joille rakentaa; sillä Raamatun Jehova ei ole kukaan muu kuin hän, joka asuu leimuavassa tulella.»

Mitä me tarvitsemme: me tarvitsemme tiedon, että intohimoja voidaan muuttaa; me tarvitsemme meidän aikaamme sopivia intohimoja; me tarvitsemme luvan olla sitä mitä olemme, ettemme joutuisi niin perkeleesti valehtelemaan; me tarvitsemme tunnekasvatusta; kulttuuria; kapinointia, mutta vapaata, ei kapinallisen sidonnaista.

Stalin esitti näennäisen viisaan lauseen kun hän sanoi, että neuvostokulttuurin tarkoitus on pedon murskaaminen ihmisessä. Tiedämme, miten Stalin oppiaan sovelsi: murskatessaan petoja hän murskasi myös ihmiset. Rinnakkaiselon oppi, mitä se muuta on kuin rinnakkaisten totuuksien olemassaolon myöntämistä, suuri on sen lännen häpeä, joka ei tajua samaa. Niitä luutuneita dogmaatikkoja, joita Hruschtshev pitää ihmiskunnan suurimpana vaarana, onkin tietysti sekä idässä että lännessä; voimme täällä vain arvailla, kuinka suuri osa niistä lauseista, joilla Hruschtshev vetoaa vanhoihin oppeihin ja hyväksyy ne, on tarkoitettu omia miehiä varten: niitä dogmaatikkoja, joiden kohdalla jousi jännittyisi liian kireälle, jos Hruschtshev pyrkisi kerralla vielä suurempiin uudistuksiin. Joka tapauksessa on ilmeistä, että Hruschtshev on uudistaja, tyylikäs vihainen mies siinä valtakunnassa, jonka luutuminen tiettyssä vaiheessa oli ihmiskunnan suurin vaara.

Rinnakkaisten totuuksien hyväksyminen, toistemme oikeuksien ja olemassaolon tunnustaminen, keskinäinen luottamuksen syntyminen, siinä ovat ne tavoitteet, jotka kiireimmiten on asetettava ja toteutettava. Silloin voidaan murtaa rautaesirippu ja nälkäesirippu ja valhe-esirippu; mutta ne jäävät olemaan ja pimentämään maailman, jos nuoriso ei villiinny ja nouse joulupukkeja vastaan. Älkää silti pelästykö, hyvät joulupukit: tiedän kokemuksesta, että nuorisosta villiintyy vain pieni osa, parhaimmisto.

**EI
VUOTTA
ILMAN
KATSAUSTA**

Tilauksen vuodelle 1963 voitte uudistaa tämän numeron mukana tulleen tilauskortin avulla. Samalla kortilla voitte tehdä lahjatilauksen ystävällenne, jota arvelette Katsauksen kiinnostavan.